

ראיון עם שמואל ינאי (סמק)
19 בנובמבר 1995
פרוייקט תיעוד תולדות חיל הים
מראיינים: צמח חרות, ביני תלם ואריה מרמרי.

קלטת מס' 1

מראיינים את שמואל ינאי (סמק), מי שהיה סגן מפקד חיל הים. נוכחים: צמח, ביני ומרמרי.

סמק: נולדתי בינואר 1921. עכשיו אני קרוב לגיל 75. נולדתי בוורשה. משום מה, ואני יכול אפילו להיזכר בהתגלגלות הדברים מגיל צעיר מאוד, כשהייתי בן 3-4, החינוך שלי כּוֹן לארץ-ישראל. למדתי בגן ילדים בוורשה ולמדתי בבית ספר יסודי "תרבות" וידעתי היטב עברית וספרות, שירה.

עליתי ארצה בשנת 1935, לבדי. הייתי אז בן קצת יותר מ-14. בחיפה גרה דודתי, שמאותו גיל של 3-4 התקשרתי אתה בכך שהיא נוסעת לארץ-ישראל ואני אבוא אחריה. כשעליתי, למדתי שנה אחת בבית הספר המקצועי שליד הטכניון בחיפה. כשהייתי בן 15 וחצי הלכתי לעבוד. הייתי שוליה של סתת אבנים ואחר כך סתת. ש. זה מקצוע של ערבים.

ת. עבדתי עם הרבה ערבים ומזה נשאר לי קצת ידע בערבית עד היום. בבית רוטנברג בחיפה למשל עבדתי בבנייה. רוטנברג היה בא לבקר ולראות אם בונים את הבית שלו בסדר. אני ישבתי בצד וסיתתי את האבנים.

ש. זאת היתה עבודה רק ערבית באותה תקופה.

ת. כשרוטנברג בא עם האוטו שלו באותה תקופה, זה היה האוטו הראשון היפה שראיתי. זה נשאר לי בזיכרון עד היום וחשבתי אז: פעם יהיה לי אוטו כזה.

אחר כך הצטרפתי לעלייה על הקרקע בעמק בית שאן. הצטרפתי להגנה כבר בגיל 16. אז פרצו המאורעות של 1936-1939, והתנדבתי לאיזה שהיא פעילות. נשלחתי לכפר חסידים, שם הייתי מפקד עמדה. היו שם 2 אנשים. אחד היה מצטרף בלילה מהאנשים שם.

הייתי צעיר והייתי חדש והייתי מתנדב. בשנת 1938 הצטרפתי לקבוצת נווה איתן, שעלו על הקרקע בעמק בית שאן. הייתי בעלייה על הקרקע של מעוז חיים, חומה ומגדל, ושל נווה איתן. הייתי חבר נווה איתן כמה שנים.

ב-1941 התגייסתי לפלמ"ח. הייתי בפלוגה א', בעצם מראשוני פלוגה א'. מפקד הפלוגה היה יגאל אלון. ב-1942 התחילו מחנות העבודה והאימונים. בהתחלת הפלמ"ח עוד לא

היה גיוס מלא. ב-1942 היה כבר גיוס מלא ומחנות העבודה ואימונים. הבסיס שלנו היה בכפר גלעדי. במבצע בסוריה לא הייתי. זה לא היה סוריה אלא לבנון. גם ה... לא הלכו לסוריה אלא רק ללבנון. אמרתי לחיים חפר בקשר למילים בשיר איך בסוריה צעד הפלמ"ח? – זה לא היה סוריה, זה היה לבנון.

ש. הוא יכול לצאת מזה ולהגיד שהכוונה היתה יותר להעלאת עולים במסגרת...
 ת. נתתי את ההקדמה קצת באריכות כי שאלתם איך הגעתי לים, אז באמת בכפר גלעדי, כשהתחיל הגיוס המלא של הפלמ"ח, בא יצחק שדה וריאיון מספר חברים. החברים שאני זוכר היו פרץ רוזנברג, שהיה חבר קיבוץ והיו גברוש ואני והיו עוד אחדים, אבל אנחנו היינו שלושה בידידות קרובה, כך שכל אחד שאל את השני: מה הוא שאל אותך ומה אמרת? שאלו את פרץ: מה אתה רוצה לעשות בפלמ"ח ולמה התגייסת? והוא אמר: אני רוצה להגיע לאירופה ולהצטרף למלחמה.

ש. עוד לא היה שום ארגון שיכול היה לצרף למלחמה.
 ת. שום דבר לא היה. אני אמרתי: אני רוצה להצטרף או להקים גוף ימי שיתאמן בימאות כדי שאחרי המלחמה נוכל להביא עולים ארצה.

ש. מה היה לך הידע עם הים בשטח?
 ת. היה לי הרצון להביא עולים ארצה ולא היה לי שום ידע או שום קשר עם הים, אבל זאת היתה בקשתי. גברוש אמר שהוא רוצה להיות סייר בארץ-ישראל, וככה כל אחד מאתנו כך רצה וכך זה יצא.

ש. הייתם בני 17-18.
 ת. אני הייתי בן 21 כבר. גברוש היה יותר צעיר ופרץ היה בגילי. אני מדבר על פרץ שלא חזר מהמלחמה.

ש. הוא צנח עם חנה סנש.
 ת. כן. הגעתי בעצם לקורס הימי רק שנתיים אחרי זה, מפני שבינתיים נעשיתי חיוני לכל מיני דברים. זה אשר להקדמה איך הגעתי. על כל הפרק הבא אפשר לדלג, על מעשי בפל"ם.

ש. תכניס אותו.
 ת. במילים קצרות. התאמנו באימון בסיסי ביותר שאפשר היה להתאמן. הקורס נמשך 3 חודשים.

ש. מאפוא היו מערכי שיעור? מאפוא נולדו כל הדברים האלה?
 ת. אם אתם שואלים את זה אני מוכרח להגיד בהתפעלות רבה שכל זה כן היה. היו מערכי שיעור.

ש. מי כתב אותם?
 ת. קודם כל שמוליק לנצח.

- ש. שמוליק כבר בשנת 1938 הביא אנייה. הוא היה האבא של כולם בעסק הזה.
- ת. שמוליק כבר אז היה מדריך בהפועל ים תל-אביב, שהיתה אגודה מאוד פעילה ויוזמת. הם התאמנו על הירקון והם היו יוצאים לים.
- איך התארגן הפל"ם? קודם כל העלייה היתה עוד קודם, לפני המלחמה. היא לא היתה כל כך מאורגנת טוב, אבל נשארו מספר אנשים אחרי טביעתה של הספינה של הכ"ג, כי שם טבעו כתריאל יפה, עמירם שוחט ודוד נפחא, וחלק גדול מהידע והמסורת של הקורסים הימיים שהתקיימו גם קודם הלך, אבל נשאר בחיים ברצ'ק, שהוא לא הפליג עם הכ"ג, מפני שאשתו היתה צריכה ללדת באותו לילה, וזה היה הרי רק עסק ללילה אחד ולמחרת חשבו לחזור, אבל בכל זאת שחררו אותו ללילה, ושמוליק טנקוס שלא יצא משום מה אתם, והוא היה המדריך הראשי בקורסים. הוא לא היה ממש בפל"ם, כי הוא לא היה מגויס, אבל הוא, בלי שום הרהור, היה המדריך הראשי ומייסד השושלת של הידע הימי בכלל. היה גם המוסד שנקרא היה החבל הימי לישראל.
- ש. איך זה שמוליק לא קיבל את הפיקוד על החייל לפני מוקה לימון? מדוע מוקה הקדים אותו? הוא היה הרי רק בן 26 כשהתמנה למפקד החייל?
- ת. זה לא שייך לראיון. תמיד יש סיבות כאלה וכאלה.
- ש. סתם השערה: שמוליק לא היה יהודי ש... הוא לא רצה בכלל.
- ת. מרפקים? זה לא רק זה. לא היה לו שום ניסיון בחינוך קרבי.
- ש. ולמוקה היה?
- ת. למוקה היה בפלמ"ח.
- ש. מוקה היה פל"מניק או פלמ"חניק ושמוליק לא היה אף פעם ממש. אמנם הדרך את כולם, אבל לא היה.
- ת. זאת הערכה לגמרי מקרית. אנחנו למדנו ימאות מאנשים שהיה להם ידע, בלי שום ספק. היו ברצ'ק, שמוליק, והיה מוקה שהיה גם מדריך בקורסים הראשונים. הסדר וכושר ההדרכה שהיה בהגנה או בפלמ"ח הועתק אלינו גם כן, כי אנחנו היינו חלק מזה, מה שיעור ומה זה מערכי שיעור, ומה זה קורס ומה זה משמעת בקורס, וכל התרגילים וכל מה שצריך ללמד. זה היה דבר מובן מאליו. אני עברתי בפלמ"ח קורס מ"כים, שהיה ברמה מאוד מאוד גבוהה. למדת להיות מצביא. אותו דבר כשלמדנו בקורס הימי, מבלי לראות אנייה בעיניים. לימדו אותנו על אניות ועל מבנה האנייה ואיך מאכלסים שם את העולים. לימדו אותנו ניווט ומטאורולוגיה, בו בזמן שמבחינה מעשית היו לנו רק 3 סירות עץ לחתירה ומפרשים, ויותר מזה לא יכולנו לשום דבר להגיע בזמן הקורס. אחר כך הגיע הזמן שלפי כל הנוהל של הפלמ"ח, שהיה בעצם צבא שפירנס את עצמו, היה צריך גם לעבוד, מפני שהתקציב היה רק לחצי הזמן ובחצי הזמן היה צריך לעבוד כדי לפרנס את התקופה של האימונים. נשאלה

השאלה במה אנחנו נעבוד. יצחק שדה וכל צמרת הפלמ"ח אז לא העריכו את החשיבות של יחידה ימית אורגנית. זה היה המרד הראשון של הפלמ"ח. אנחנו מרדנו. היה זלמן פרח ואברהם זכאי ואני ועוד חברים ותיקים, כי יצחק שדה רצה שאנחנו נפוזר בחזרה ליחידות שמהם באנו כדי שבכל מחלקה יהיה ימאי אחד או שניים, שאם צריך לעבור איזה מכשול ימי כמו הירקון, ואז נוכל להיות אינסטרומנט טוב בעניין הזה. אבל אנחנו התקוממנו נגד זה ודרשנו שנישאר ביחידה אורגנית אחת, ואז בתור עבודה הלכנו לעבוד בנמל, כדי גם מבחינה מקצועית לראות אנייה, בהתחלה עבדנו בסוורות ואחר כך בסירות. עבדנו בסולל בונה בעצם, גם כן במסגרת קיבוץ שדות ים. אחר כך בסירות מנוע והתקשרות וכל הדברים האלה. בכל זאת זה קצת עזר, אף על פי שהעבודה היתה קשה מאוד. כשאתה צעיר, שום דבר לא קשה. שקים של 100 ק"ג סחבנו לאנייה.

הקורס השני היה קורס חובלים, שהתקיים בבית הספר הימי. זה היה בטכניון.

ש. מתי זה עבר למעלה הכרמל?

ת. שנים אחרי זה.

ש. זה עוד הכל לפני המדינה, הרבה לפני המדינה.

ת. אני מדבר על שנת 1943-1944. זה 4 שנים שבהם הרבה דברים התרחשו. מלחמת העולם עוד לא הסתיימה. היה לנו מדריך נוסף לשמוליק, קפטן שיינמן, ואנחנו למדנו בקורס הזה כבר במתכונת של קציני ים, של צי סוחר, כך שכל ספרי ההדרכה וכל המושגים היו קיימים. אנחנו לא המצאנו אותם. בקורס כזה השתתפו 15 איש ונמשך 6 חודשים. בינתיים הזמן עבר והגיע סוף המלחמה.

ב-1945 החלה הפעילות של עלייה ב'. כשזה התחיל או כשדוד קנמרי, שהיה איש המוסד של עלייה ב', הממונה על הפעילות בארץ, כשהוא גילה אותנו מצבנו נעשה הרבה יותר טוב. התחילו לזרום תקציבים לאוכל. לא היינו צריכים לעבוד ויכולנו להתאמן באופן רצוף. ב-1945 הראשונים מבינינו לצאת לחו"ל. ב-1945 הגיעה אניית המעפילים הראשונה "דלין", שהקפטן שלה היה קפטן ניקולביץ ושני בחורים מהפל"ם היו בה. זה היה שמו המחתרתי של אליהו גולומב, וזאת היתה האנייה הראשונה. לפני שנה חגגנו 50 שנה לבואה.

ש. מתי הצטרף דן בן אמוץ?

ת. דן הצטרף כבר בשלב קצת יותר מאוחר. הוא היה חייל ב-Royal Navy. יום אחד הוא הופיע בקיסריה עם המדים. הוא היה בחור גבוה, היה לבוש כובע ומדים, וגם מתניה אברהמסון, שהיה חצי מדין בגובה, ושניהם הופיעו עם מדים של הצי הבריטי. התגייסו לפל"ם ובהזדמנות זאת קברנו את המדים שלהם. זה היה ב-1944 פלוס.

אני נכנסתי לפעילות של העלייה. אצלנו המקובל היה שכל אחד רוצה לעשות כמה שאפשר יותר הפלגות עם אניות. זאת היתה המטרה וזאת היתה האמביציה. כשהתמניתי מפקד הפלוגה בשלב מסוים כמובן שנלחמתי נגד זה, כי זה אמר שאני לא יכול להפליג על אניות. זה היה בסוף 1946. בינתיים הספקתי להשתתף בשתי הפלגות מיוון - "הנרייטה סאלד" ו"חביבה רייך", שבהם היו קיפי ואלחוטאים, כולם מהפלי"ם. ב-1946 כשהייתי עם האנייה "הנרייטה סאלד" אנחנו היינו האנייה הראשונה שנשלחה לקפריסין. אנחנו פתחנו את המחנה, עם כל ההתנגדות שהיתה ועם כל החידוש. זאת היתה האנייה הראשונה שנשלחה חזרה מהארץ.

ש. זאת היתה הוראה אישית של ביון.

ת. כן. הגענו לקפריסין והתחלנו לארגן את המחנה. באותו יום גם הגיעה האנייה "יגור" והתחילו לזרום אניות, וכל אחת אחרי השנייה נשלחו לקפריסין. המחנה התמלא, ולנו היתה דאגה קשה, לא היה לנו קשר טוב עם הארץ, וראינו שם שכל אנשי הפלי"ם, כל המאומנים, כל בעלי הניסיון, פתאום נסגרים בקפריסין, והיתה לנו דאגה שמא בגלל זה תיפסק העלייה. היות ועבדתי ביוון וידעתי קצת יוונית, אנחנו בחוג הפנימי שלנו החלטנו שאני אצא החוצה ואבנה איזה ארגון שאפשר יהיה להבריח את הישראלים ואת הזרים מהאי כדי שהעלייה לא תיפסק. ביליתי קצת זמן בקפריסין והברחנו באמת את כולם.

ש. לארץ או ליוון?

ת. לאו דווקא ליוון. המקרה הגדול ביותר של ההברחה היה כשדודל'ה בן-חורין הגיע עם ספינה מיוחדת מאיטליה לחוף הצפוני של קפריסין, שם המפרץ היה פוליס, שהיום נמצא בשטח הטורקי, ושם הוא חנה באיזה מפרץ. יצר אתי קשר ובמשך יומיים הצלחנו להבריח עשרות אנשים.

ש. אפוא היה המחנה?

ת. המחנה היה בפמגוסטה.

ש. מרחק די גדול היה צריך לעשות מהמפרץ ליד פוליס לפמגוסטה.

ת. כן, זה מרחק גדול. אבל הצרה היתה עוד יותר גדולה, שאי אפשר היה להבריח בבת אחת את האנשים מתוך המחנה. אלא רק בדרכים שונות - חלק דרך חולים לבית חולים, חלק מתחת לגדר וחלק בכל מיני יציאות. היו יותר מ-30 איש - איטלקים ויוונים וישראלים, ולהבריח אותם מהמחנה תוך יום אי אפשר, וזה לקח יומיים-שלושה. אז מה לעשות עם האנשים שיצאו שלשום? צריכים לחכות עד שיצאו האחרים. היה לי שם קפריסאי זקן אחד שהוא עזר בכל המהלכים והוא אמר: הגיס שלי הוא נהג אוטובוס. שכרנו 3 אוטובוסים וכל פעם הצטרפו לאוטובוסים האלה

אנשים נוספים, אוטובוסים קטנים, והם היו תיירים שמסיירים באי. אסור היה להם לצאת מהאוטובוס, מפני שהם יכלו לעשות את כל השגיאות האפשריות.

ש. מאז ההכרות שלך עם עדה סירני?

ת. לא. רק מפה. היו לנו 3 אוטובוסים שהסתובבו בהרים ופה ושם, ואכלו ולנו באוטובוסים, ובסוף הדרך, כפי שקבענו, נפגשו אתו. אבל היו גם דרכים אחרות למילוט אנשים. העניין הזה הסתדר. אני ביליתי שם די הרבה זמן, ובגלל הכרותי את קפריסין, והיתה לי גם תעודה קפריסאית, הוצאתי תעודת זהות באיזה שהוא שלב, אז כשהגעתי ארצה ויזמנו את הפיצוץ של אנייה בקפריסין, יצאתי עם יוחאי לשם. בהתחלה היתה לנו תכנית להטביע משחתת. הצלחנו לנחות ולקבור את כל הציוד ואת כל חומר הנפץ וגם את הסירה.

ש. יוסקה רומנוסבסקי מספר שהטבעתם את הסירה. הוא היה שם בקבוצה.

ת. אבל הוא לא נחת באי.

ש. הוא היה שם עם יוחאי ועם יוסל'ה.

ת. יוסל'ה לא היה.

ש. יוסל'ה ויוחאי ויוסקה מחוברים עם אותו עניין שאחרי זה התפצל כתוצאה מזה

שיוסל'ה שוחה לאנייה ומגלים אותו ותופסים אותו, מסגירים אותו יותר נכון.

ת. יוסל'ה לא היה בקבוצה הזאת. יוסקה אני לא זוכר בדיוק. יוחאי ואני נאסרנו בגלל שטות, כי אני רציתי לקחת את יוחאי לסיור.

ש. הייתי רוצה שכשאתה מדבר על תקופה, איזה שלא תהיה, שיהיה בתוכה גם סיפור מייצג שהוא יורד לפרטים. זאת אומרת אתה לא מוכרח לספר את כל הסיפורים, כי ניכנס בסיפור של חיל הים יותר לפרטים, אבל אם אתה כבר נגעת באיזה שהוא דבר אני רוצה גם את הצדדים האנושיים שלו. היית באיזה שהוא דבר שהוא בעל משקל כבד, תמציתי ומייצג של מה שהיה שם בעניין של הברחת האנשים מתוך המחנות, אז תספר, שיהיה קצת בשר לעניין הזה. מה עשיתם? איך אפשר להוציא אנשים?

ת. יכול להיות שאת כל הפרק הזה שאני מספר עכשיו צריך למחוק.

ש. על הפרק הזה שאתה מספר עליו יש לנו מספר גדול מאוד של עדויות והן מעניינות לכשעצמן מאוד. מפני שכשאתה מתחיל את חיל הים בלי שעברת שום ניסיון מבצעי, כי כאילו שהדבר הזה מחוק וכאילו מובן מאליו, אז הקורא אחר כך לא יודע לעשות אבולוציה אישית שלך ולהבין איזה משקל של ניסיון והתנסות עומד מאחורי הניסיון שלך.

ת. אין ספק שאתה צודק. גם אני בדעה הזאת.

ש. כמה שתהיה מוכן לספר לנו, אני אטריח את עצמי אליך עוד פעם ועוד פעם עד שאני מוצא את הדברים. אני אהיה אתך עד שתגיד לי שאתה חושב שאתה סיפרת את כל מה שיש לך לספר.

ת. מתוך הגישה הזאת לא סיפרתי כלום על אניות ההפעלה, שגם זה חלק להקדמה של חיל הים. דילגתי על זה בכוונה, כי לא הבנתי שככה אתה רוצה. סיפרתי באופן כרונולוגי, אבל לא נתתי שום דגשים במקומות שצריך לשים עליהם דגשים כדי להגיע לחיל הים.

הפעולה הזאת האחרונה, שבה אני נאסרתי ויוחאי נאסר ונשלח בחזרה לארץ, ויוסל'ה הגיע למחנה לא דרכנו, לא אתנו ביחד. אבל זה סיפור לחוד. כשחזרתי ארצה והשתחררתי מהמאסר, זה לקח כמה חודשים, והייתי מפקד הפלוגה הימית, השתנתה האווירה והתקרבונו לדיונים באו"ם ולבן-גוריון כבר היתה הדאגה העיקרית, והוא כבר אמר גם בפגישות שקיים אתנו: תעזבו את האנגלים. הם כבר יוצאים. צריך להתארגן למלחמה נגד הערבים. זה כבר היה בסוף 1946, שהוא התחיל ככה לדבר: תעזבו את האנגלים. כי כל המאמץ שלנו היה, שלנו במיוחד, אנשי עלייה ב', לא להפסיק לרגע להביא עוד ועוד יהודים, ומזה נבע כל הוויכוח הגדול בין אנשי האוניות הגדולות, ה"פאן יורק" וה"פאן קרשצ'ן".

בתחילת 1948, קצת קודם, מבצע "נחשון", או הקמת חטיבת הראל. לפני הקמת חטיבת הראל לפתיחת הדרך לירושלים, היה מבצע "נחשון", שזה היה בדצמבר 1948. בגדוד הרביעי, שהיה גדוד המטה, ובתוך הגדוד הזה היתה הפלוגה הימית, הטייסים, המסתערבים, הסיירים - כל היחידות המיוחדות היו בגדוד הרביעי. מפקד הגדוד הרביעי היה יוסף טבנקין. עד התקופה הזאת, עד סוף 1947, כל הפלמ"ח רצה להיות פלוגה ימית, מפני שבפלמ"ח היו קיימים לא מעט תסכולים שכולם נלחמים - הנה יש מלחמת העולם ואנחנו לא שם, עד 1945, והנה האצ"ל והלח"י פועלים ואנחנו לא שם. אבל הפעילים היחידים שהיו חוד החנית של כל המאבק שנקרא היה צמוד, המאבק חייב להיות צמוד, אמרה ההגנה בניגוד לאצ"ל, למטרות מוגדרות. הצמידות היתה לעלייה ולהתיישבות. ההתיישבות באותה תקופה היתה דלה, אבל העלייה היתה לב-לבו של המאבק, וכל היישוב היה מאוד נלהב לכל העניין הזה. זאת אומרת שהפלוגה הימית, הפלי"ם, עמד במרכזה של הפעילות המלחמתית של היהודים נגד האנגלים, וכל הפלמ"ח רצה להצטרף לפלי"ם, וכך הגיעו אנשים לא ימאים כמו שאול ביבר, מיכה פרי, יוסי הראל ועוד אנשים רבים. ברגע שהוכרז באו"ם על הקמת מדינת היהודים, על חלוקת הארץ - מדינה ליהודים ומדינה לערבים, בנובמבר 1947, היהודים יצאו לרחובות בריקודים ושמחה, אף על פי שמדינת היהודים היתה בגבולות הרבה יותר טרגיים מאשר זה היום, והערבים פתחו במלחמה. המלחמה הראשונה של

הערבים היתה מלחמה על הדרכים. ב-29 לנובמבר היתה ההכרזה, וב-30 כבר היו התקפות, ופה ושם נהרגו נהגים שנהגו. אבל המלחמה העיקרית על הדרכים היתה על הדרך לירושלים. זה היה ברור שאם אנחנו נפסיד את הדרך לירושלים, והיא תהיה חסומה על ידי הכפרים הערביים שחולשים עליה - אז נאבד את ירושלים. ההחלטה הזאת היתה החלטה אסטרטגית והגדוד הרביעי הלך להגן על הדרך לירושלים. לנו, לפל"ם, שהיינו הפלוגה הכי גדולה, נגמרה לנו העבודה. כמו שהיינו היחידים שפועלים במאבק נגד הבריטים במאבק צמוד ואחר כך מטביעים את הספינות ופוגעים ברד"רים ומחבלים במשטרות ובחופים, זה הכל היה צמוד למאבק על העלייה. אבל לנו נגמרה העבודה, מפני שכבר היתה ההחלטה של האו"ם. זה לא אומר שלא הגיעו אחר כך ספינות מעפילים, אבל זה כבר לא היה אותו דבר.

יוסף טבנקין, שהיה מפקד הגדוד הרביעי, והפלוגה הימית היתה בו הפלוגה הגדולה ביותר, המאורגנת ביותר והמאומנת ביותר, הלכה להגן על הדרך לירושלים, רוב-רובה, ונשארו בשפלה רק כ-80 איש. 220-220 איש של הפלוגה הימית, שזה היה צריך להיות הבסיס המוצק להקמת חיל הים, הגוף הזה הלך במסגרת הגדוד הרביעי ואחר כך היה חלק של חטיבת הראל.

ש. באותו זמן מה היה התפקיד שלך?

ת. אני הייתי מפקד הפלוגה הימית. ת"פ של יוסף טבנקין. אבל הוא לא לקח את הפלוגה הימית כמו שהיתה. הוא לקח מחלקה פה ומחלקה שם, מתוך בחירה שהאנשים היו יותר מאומנים לים לא ילכו. הורכבו שתי פלוגות למעשה - אחת בפיקודו של אורי בנר (בן-ארי), שכתב ספר, ואחת בפיקודו של מוטקה בן-פורת, שגם הוא מתכונן לכתוב ספר. הפלוגה השלישית היתה השארית של הגדוד הרביעי בפיקודו של פוזה, זה מה שאצל אורי בספר, שהמפקד שלה פרץ לנבי סמואל בניגוד לפקודה ונהרג בקרב הזה, ושם גם נפצע יוחאי.

ש. יוחאי אומר שהבריחה מירושלים היתה פרטיזנית. חוץ ממה שאתה אומר הוא נדפק בירושלים בלי זה.

ת. 80 איש מהפלוגה נשארו בשפלה ואני יודע את המספר 80 לא מפני שאצלנו בפלוגה הרישומים היו כל כך מדויקים, אלא מפני שביומני בן-גוריון הוא כותב: שאלתי כמה ימאים יש שנשארו פה, ואמרו לי 80. מכאן אני יודע את המספר. תוך כדי פעולה התחלנו להוביל אניות של משק, כבר חיכו לאניות מעפילים שנשארו בקפריסין, במחנות שהיו בצרפת ובנמל. הפלוגה כפלוגת חיילים מסודרת עם מחלקות ואימונים ומפקדי מחלקות ומפקדי פלוגות - הלכה לירושלים.

אני חושב שכשבן-גוריון, שהיה שר ביטחון והיה בהתנגשות מתמדת עם אנשים וגופים אחרים שרצו להצר את צעדיו ורצו להשתתף בניהול המלחמה כפי שהם הבינו,

קודם כל זה גלילי שאתו היתה התנגשות מתמדת, שהוא ראה את עצמו כמתאים לשר ביטחון, ובן-גוריון התמנה לשר ביטחון. גם מה שאני הולך לספר לכם עכשיו גם זה ישנו: הוא לא ראה שבמטה הכללי של צה"ל יש מקום לעוד מפקדה אחת ראשית, כללית, ארצית. יכולים להיות פיקודים, יכולות להיות מפקדות על בסיס גיאוגרפי אבל לא על בסיס ארצי, כמו שמטה הפלמ"ח רצה לראות את עצמו.

ש. זאת אומרת בן-גוריון היה נגד מטכ"ל שכזה?

ת. עוד מטכ"ל. בן-גוריון ראה במטכ"ל שהיה תוצר של ארגוני הגנה ובשלמותו כמו שהוא היה, וגם לפי המבנה הארגוני שלו, כך זה נעשה - המטכ"ל של צה"ל. אבל במטכ"ל של ההגנה ובמטכ"ל של צה"ל היו פיקודים והיתה האצלת סמכויות לפי פיקודים גיאוגרפיים או מקצועיים אבל לא רוחניים או אידיאולוגיים. הפלמ"ח ראה את עצמו העלית.

צד ב'

הפלמ"ח היה היחידה המגויסת היחידה, הוא ממש היה כבר כמו צה"ל, רק לא בשם הזה. להגנה היה הפלמ"ח הגוף המגויס, שהיה בפיקודו, יכול היה להיזרק ממקום אחד לשני, מין רזרבה מטכ"לית שבשליטתו, אבל להגנה היה עוד צבא גדול מאוד שלא היה מגויס והתגייס בזמן הגיוס הכללי, כך שזה היה מאורגן היטב, אבל הפלמ"ח ראה את עצמו לא רק כרזרבה מטכ"לית, אלא היתה לו אדמיניסטרציה נפרדת, הספקת תחתונים נפרדת לפלמ"ח, כמו הספקת תחמושת, כמו הספקת אוכל. זה היה לפלמ"ח כאשר חלקו היה חטיבה אחת בצפון, אחת במרכז ואחת בדרום, זה היה מין ארגון מקביל. בן-גוריון גם חשד בנטיות מפלגתיות, שבחלקו היה נכון.

ש. זה היה חשד אישי בגלילי.

ת. כן. אבל לא רק בגלילי אלא בכל סיעה ב' מה שהיה נקרא. אבל בעיקר היתה לו מחשבה שזה לא רציונלי. הפלמ"ח התנגד לפירוק המטה הנפרד, מפני שהוא ראה בדבר הזה, בקיום הפלמ"ח, המשך קיום של עלית, כמו שזה היום שיש חיל צנחנים. הדבר הראשון שבן-גוריון רצה לעשות בכיוון הכללי הזה של פירוק המטה הכללי של הפלמ"ח היה להוציא משם את חיל הים שהוא הפלי"ם ואת הטייסים, כי אלה היו יחידות מקצועיות שהיו צריכות להיפך לחילות מיוחדים בתוך הצבא החדש שנבנה. לגבי הטייסים אני זוכר קצת, אבל זה לא נושא השיחה שלי. לגבי הפלי"ם זה עיקר הדברים שאני רוצה לספר לכם היום.

הגיעו שמועות, אני הרי לא השתתפתי בכל הפגישות שהיו להררכיה. יגאל אלון היה מפקד הפלמ"ח ויוספלה טבנקין היה מפקד הגדוד וביניהם לא היה שום ארגון נוסף. לא היו חטיבות. אני הייתי מפקד הפלוגה. המרחק בין ההררכיה היה עצום, מפני

שמפקד הפלמ"ח אי אפשר להתייחס אליו כמו אל אלוף היום. זה הרבה יותר, כי היו לו כבר סמכויות פוליטיות או התערבות בצד האסטרטגי והמדיני של הדברים. ש. ברצוני להוסיף לך מעט מידע. כשיגאל אלון יצא לכמה זמן ואז בן-גוריון השתמש בהזדמנות הזאת כדי לעשות איזה שהם חלקים ארגוניים שהיו חייבים. ת. מפקד הגדוד יוספלה טבנקין זה לא כמו מפקד הגדוד של היום, גם לא מפקד חטיבה של היום ואפילו לא אלוף הפיקוד של היום. יוספלה טבנקין הרי גם היה בנו של טבנקין, שהיה יריבו הגדול של בן-גוריון בנושא הזה איך לארגן את הצבא. אני לא יודע מה הם דיברו קודם, אני רק יכול להגיד מה היו השמועות. השמועות היו שמדברים על להוציא את הפל"ם מהפלמ"ח. יום אחד הוזמנו לבן-גוריון. זאת אומרת הישיבה היתה עם יגאל אלון ועם יוספלה ואני הוזמנתי כמפקד הפלוגה וגם כאיש יותר מקורב מהם לבן-גוריון. ש. איך זה?

ת. אני לא הייתי חבר הקיבוץ המאוחד, שהיתה לו סטיגמה ברורה לגמרי, והוא היה הגוף התומך בפלמ"ח במיוחד. הקיבוץ המאוחד היה בהשפעתו המוחלטת של טבנקין עצמו וגם מבחינת האידיאולוגיה של הקיבוץ כקיבוץ. הוא היה קיבוץ גדול וגדל, זאת אומרת, כשהיה צריך כיבוש העבודה בסדום - הם הקימו שם פלוגה. אני הייתי בנווה איתן שזה היה שייך לחבר הקבוצות וזה לא היה גוף קיבוצי מיליטנטי כמו הקיבוץ המאוחד. זה היה גוף קיבוצי התיישבותי, ויותר מקורב למפא"י. הקיבוץ המאוחד היה הגרעין הקשה של מה שהיה אחר כך מפ"ם. ש. אפוא אחדות העבודה בכל הסיפור הזה?

ת. אחדות העבודה זה הקיבוץ המאוחד. אחדות העבודה היתה מפלגה בעצם משחר לידתה של הציונות. היא היתה מפלגה אגרסיבית, אקטיביסטית. אז לא השתמשו באגרסיבית או באלימות, כי לא היה מדובר על מלחמה, על כוח. היא היתה אקטיביסטית גם בהתיישבות וגם בבניית הכוח. מפא"י היתה מפלגה יותר של מרכז. אם להסתכל אחורנית מה היא היתה - היא היתה מפלגה פרגמטית בעיקרה: בואו נעשה כל מה שרק אפשר לעשות. לא נינעל על איזה שהיא מטרה קדושה לכאן או לכאן או לכאן. אז היא תמכה בהתיישבות וכשנעצר ההתיישבות היא תמכה בהגנה, וכך נבנו הדברים. היו עוד הבדלים, אבל זה לא הכי חשוב.

הוזמנו לפגישה וזה היה בתחילת 1948, אצל בן-גוריון, לפני 15 במאי. הקמת המדינה פורמלית זה סיפור אחר. אנחנו מדברים בעצם על שתי תקופות: מנובמבר 1947 עד 15 במאי 1948 ואחר כך. כל מה שסיפרתי עד עכשיו היה עד נובמבר 1947. התקופה הזאת בין נובמבר 1947 עד 1948 מבחינת תולדות מלחמת העצמאות זאת היתה תקופה קשה מאוד. מצד אחד אנחנו אז נלחמנו בערבים ישראלים, בערבים פלשתינים בלבד, עם

תמיכה שהיתה להם של עזרה מפה ומשם. אבל לא היו מדינות ערב כמדינות שנלחמו בנו, מה שהתחיל במאי 1948. זה היה צד אחד. מצד שני היתה ההתארגנות הגדולה של צה"ל לתוך מסגרות קיימות, וזה היה המזל הגדול או החוכמה הגדולה של ההגנה או של בן-גוריון. בשנתיים האחרונות לפני קום המדינה הוא שם את הדגש על ארגון מסגרות, שכשצריך היה להקים צבא גדול שיהיו מסגרות. אז הקמת חיל הים זה גם היה אחד השגעות האלה, אם אפשר לקרוא לזה שגעות.

ש. אתה ויוספלה טבנקין הולכים לפגישה אצל בן-גוריון.
 ת. ויגאל אלון. מצדנו היו עוד אנשים ואינני זוכר מי הם. אני חושב ששרוליק רותם, שהיה סגן מפקד הפלוגה, בלי ספק היה, אבל נדמה לי שהיו עוד, אבל לא הרבה, אולי שניים-שלושה. בן-גוריון היה מאוד נינוח ונעים-הליכות והוא לא צעק והוא לא כפה שום דבר. אנחנו קיבלנו משימה: תגישו לי תכנית של הקמת חיל הים, כוח ימי.

ש. כשאתה אומר נינוח אתה מתכוון לזה שזה לא היה מדרכו בדרך כלל, שהוא כאילו חרג ממנהגו? למה אתה מציין את זה?

ת. אני מציין את זה כדי להדגיש שלא קיבלנו הוראות ארגוניות, פקודות. היתה מין התייעצות כזאת: אתם אומרים ככה אז אנחנו אומרים ככה. תכינו תכנית. אחרי שנים רק נודע לי שאנחנו לא היינו היחידים שהוטלה עליהם הגשת תכנית. זה מופיע בספרו של אליעזר טל. בן-גוריון לא סמך עלינו מקצועית, וכשאני אומר עלינו אני מתכוון לזה שהוא לא סמך על כל ההגנה, מבחינה מקצועית.
 ש. אליעזר טל היה שייך לכם?

ת. הוא היה בפלוגה הימית. בן-גוריון לא סמך עלינו מבחינה מקצועית - לא על הפלמ"ח, לא על ההגנה ולא על הפל"ם. הוא חיפש דמויות בינלאומיות מקצועיות. קודם כל מבחינה מקצועית הוא יותר סמך על אנשי הבריגדה, על אנשי הצבא הבריטי מאשר עלינו. וגם בצד הימי הוא גייס כל מיני אנשים בעלי שם, כמו למשל מה יכול להיות יותר ימי מאשר רב-חובל זאב הים? הוא יותר סמך עליו מאשר עלי. יכול להיות שבמידה רבה של צדק. אז היה לו משהו, ופה אני אומר שאליעזר טל כתב ספר על הקמת חיל הים, ושם הוא מזכיר את העניין הזה והוא מזכיר שמות של אנשים אחרים שלא היו בהגנה ולא היו אפילו בארץ ושהם גם יגישו תכנית.

בכל אופן אנחנו הגשנו תכנית והיה תאריך גמר, ואני אחר כך ציינתי את זה, שזאת היתה תכנית אינפנטילית. זה היה אחרי מבצע "שודד". היו שני מבצעי "שודד". כשהאנייה יצאה מנמל יוגוסלבי זה נודע. שאול אביגור נתן הוראה אז לכל כוחותיו לעצור את האנייה הזאת. אבל גם אנחנו קיבלנו הוראה שאם לא יצליחו לעצור אותה באיטליה אנחנו נעצור אותה בים. אז בחיפה עגנה אנייה בשם "דרום

אפריקה", שהיתה ספינת הדייג הכי גדולה שראינו בחיים והיא היתה בבעלות יהודי דרום-אפריקאי, שגר על הכרמל, והוא התכוון להפעיל אותה לדייג. אז עלה לי רעיון ואנחנו קנינו אצלו את הספינה, בלילה אחד, החלפנו את הצוות ואת הספינה הזאת אני יצאתי אתה למארב ראשון דרומה מכרתה, אפוא שתמיד היינו שמים את המערבים, דרומה לכייף המערבי. מפני שהיא ספינת דייג והיא יכלה להימצא הרבה זמן בים. היו לה מחסנים גדולים ובמחסנים האלה הכנסנו 30 איש וכך יצאנו מהנמל. ארבנו לספינה הזאת. המארב השני היה בדרום-מזרח קפריסין. שרוליק אברבוך יצא עם הספינה "חנה סנש" למארב השני, ועוד היו לנו תכניות איך להטביע אותה בביירות. כך שהמארב הראשון, זה שבבארי, הוא הצליח לעצור אותה. אנחנו חזרנו. המיוחד בקטע הזה הוא שאני קיבלתי את הפקודה לצאת לים מיגאל אלון וכשחזרתי דיווחתי עליה לגרשון זק. כבר היה איזה ארגון. בעניין התאריכים זה קשה, אבל למה נזכרתי בזה, מפני שבתכנית הזאת שהגשתי לבן-גוריון היו ספינות דייג מהסוג הזה שאפשר להחביא במחסנים שלהם לוחמים ונשק ושאפשר היה לחמש אותה בהפתעה ולצאת ולהישאר במחתרת. אני לא השתחררתי מזה שאין אנגלים שמפקחים עלינו. פה מדובר היה על איך לבנות חיל הים. לזה אני מתכוון שהיתה תכנית אינפנטילית. כל התכנית ישנה באותו ספר של אליעזר טל, אם זה מדויק, ואם זה לא מדויק זה בטח ישנו בארכיון צה"ל.

בן-גוריון בפגישה השנייה כבר לא היה כל כך נינוח והוא אומר: "אנחנו צריכים משחתות. אנחנו צריכים צוללות". הוא עשה מאתנו צחוק. זה היה ברור, כי זאת היתה בכלל גישה אחרת. מבחינת קונספציה, וזאת הרי המחלה שלנו, לנו לא היתה קונספציה כזאת. אני זוכר עוד קודם. הוא היה הראשון שאמר: זאת מלחמה. אנחנו לא ידענו שזאת מלחמה. חשבנו שזאת חזרה כללית על מאורעות 1929, מאורעות 1936 ועוד מאורעות.

ש. אתם הסתכלתם אחורנית והוא הסתכל קדימה.
 ת. היה לו יתרון שלא היה לו הניסיון שלנו ולנו היה החיסרון שהיה לנו הניסיון שלנו. לא ראינו שפה מדובר על מדינה ושפה מדובר על מלחמה עם מדינות. היתה קונספציה צרה ואנחנו היינו בלי שום ספק שבויים בקונספציה המינימליסטית. אחר כך הוא התחיל לדבר יפה ואמר: "אני פגשתי במסעותי בעולם את הצי הבריטי, וכמה הם יפים וכמה הבחורים שלהם יפים במדים הלבנים". ואני זוכר שזה באופן מיוחד הרגז אותי. הוא נותן לנו דוגמה של הצי הבריטי? הרי הצי הבריטי זה האויב שלנו ואנחנו נלחמים בו והוא נותן לנו דוגמה של החיילים הבריטים שמתגוללים עם זונות ברחובות? אצלנו זה האנשים הכי יפים, הכי נקיים. אחרי שהוא אמר שהוא רוצה משחתות וצוללות, אמרנו: בסדר. אבל תראה איזה יחידה יש לנו, איך היא

מורכבת ממיטב הנוער שהוא הכי מסור, הכי מלומד והכי אינטיליגנטי, ואת זה אתה רוצה לפרק? הוא אמר: לא. למה זה לא יכול להיות נחלת כלל צה"ל? היום הדברים האלה נראים כל כך מוזרים. לנו זה לא נראה, מפני שהיינו באמת יחידה מאוד סגורה. כשיצאנו ממנו יצאנו עם הוראות אחרות ממה שחשבנו. יצאנו עם הוראות ברורות שהולך ומוקם גוף ימי שיהיה נפרד. אבל לא יצאנו שלמים אתו. יצאנו מאוד מרוגזים, שזה דבר אחר. אנחנו היינו מאוהבים בשלנו. הוא נתן פקודה בתור שר הביטחון לפיקוד העליון על הקמת השירות הימי. למה זה שירות ימי, זה הכל, לדעתי, כמו שאנחנו היינו מאוהבים בשלנו הוא היה מאוהב בשלו. הוא היה רגיל לשמוע The Naval Service, תרגום המילה Service זה שירות, וכך הוקם השירות הימי. אף אחד לא הבין מה הכוונה ומה הפירוש המילים "שירות ימי". גם אז לא הבנתי ושאלתי האם זה כולל את הצי הסוחר. בן-גוריון הרי לא סמך עלינו, בעיקר מקצועית, אבל גם קודם הוא גייס אנשים שונים, שאת שמותיהם שכחתי, שזה יהיה הגרעין המוצק של חיל הים.

הוא מינה לזה את גרשון זק. פה עוד פעם אני חוזר ל-Naval Service, ל-Senior Service. התרגומים הם שלי, הפירושים הם שלי. הוא רגיל היה, הוא היה מעורה במה שנעשה באנגליה, שהיתה בעצם ההלכה שלנו מבחינת הבניין הדמוקרטי והצבאי, אז היה First Lord of the Admiralty. הוא לא היה חייל. הוא לא היה כפוף למטכ"ל. וכך מינו אותו כפוליטיקאי, באופן ברור, מוצהר ומותר. אחר כך הדברים התחילו להתגלגל ולהסתאב. אני זוכר היטב, ובעדות שלו גרשון זק לא כל כך מאשר את זה, אבל אני זוכר שהוא לא ראה את עצמו כפוף לרמטכ"ל בימים הראשונים.

ש. מאפוא הוא הגיע גרשון זק?

ת. הוא היה איש מפלגה והוא היה אז מורה. אז מורה לא היה מורה אלא מנהיג רוחני של הדור. הוא היה מורה בעל שיעור קומה של מנהיג רוחני. לגבי גרשון זק יש לי רק טובות לספר עליו. הוא גם ידע את המידה שלו והוא לא לגמרי קיבל את דעותיו של בן-גוריון בקשר למבנה הארגוני שצריך להיווצר כאן. היתה לו גישה שונה, אבל אני זוכר שגרשון זק לא ראה את עצמו כפוף לרמטכ"ל. שאלתי אותו: גרשון, היה לך מספר צבאי? הוא אמר: כמובן שהיה לי. אני לא בטוח, יכול להיות שהיה לו, אבל בתחילה בוודאי לא היה לו מספר צבאי. בהתחלה הוא ודאי ראה את עצמו כמו שבן-גוריון ראה אותו, כמיניסטר על הנייר.

ש. ביני אומר שהוא אף פעם לא לבש מדים.

ת. מדים הוא אף פעם לא לבש. אחר כך הרי הדברים התפתחו. הרי כל צה"ל נבנה תוך כדי המלחמה. למה אני אומר שהוא לא ראה את עצמו כפוף לרמטכ"ל. קודם כל בדיבורים, אבל גם אני זוכר שהרמטכ"ל דאז יעקב דורי היה נכנס פעם או פעמיים

באיזה שהוא פורום - גרשון זק לא קם. כולם קמים וזה הכל לא דברים קטנים. זה ביטוי של הסמכה.

אחר כך המטכ"ל נעשה מטכ"ל.

ש. השירות האווירי קם צד לצד עם השירות הימי?

ת. קצת קודם אני חושב.

ש. אהרון רמז לחם שיהיה שירות אווירי לישראל.

ת. אתה צריך לקחת את החינוך. גרשון זק היה שייך לקבוצה הקובעת מדיניות, כמו שהיום ממשלה ננית. הוא לא היה שר בממשלה של לפני המדינה, אבל הוא היה שייך לקבוצה שמעצבת את המדיניות בכלל - חינוך, כלכלה, עלייה, ביטחון. אהרון רמז לא היה שייך לזה, אלא אבא שלו היה שייך. אהרון רמז היה איש ההגנה שהיה כפוף למשמעת.

ש. בן-גוריון רואה את הנושא של השירות הימי בתור דבר ענק.

ת. כן, אבל הכל לפי הדוגמה האנגלית. עצם השמות של ראש השירות הימי שזה First Lord of the Admiralty, שירות ימי זה Naval Service. צ'רצ'יל היה ראש הימייה במלחמת העולם. זאת טעות וזה מקור הטעות, כי זה נבנה באופן לגיטימי כגוף פוליטי וצריך להחליף לו מפקד. גרשון, לעומת זאת, כמו שאני אומר שרמז היה בן אדם שרגיל היה לקבל דיסציפלינה, וגרשון היה באופיו איש פוליטי - הוא ראה את זה אחרת. הוא, שהיה מחנך של נוער ישראלי, ראה בפל"ם את הבסיס המוצק והבטוח והנכון להקמת חיל הים, בניגוד לדעתו של בן-גוריון. אני לא יודע עם היו על זה שיחות, אבל ככה התנהל העניין. גרשון זק קיבל עוזר את לובה אליאב. למה לובה אליאב? כי גם הוא היה איש מפלגה והוא מכל אנשי המפלגה היה הכי ימאי, כי הוא הרי הוביל אנייה בים. הוא היה הכי מקורב והם שניהם, לפי הוראותיו הברורות של גרשון, היו את חיל הים. תקופה ארוכה, וזה יכול להיות ימים, שבועות או חודשים. מפני שגרשון אמר ללובה, ואמר גם לי, וזה כתוב גם בזיכרונותיו: אני לא אקים שום חיל ים אלא לאחר שהפל"ם יעבור. פה זה נפגש אתי.

ש. היו מתחים אם ככה בין שני הגופים.

ת. לא היו מתחים. היו רק שני אנשים בחדר אחד. גרשון החליט: לא. הוא לא יתחיל לארגן את חיל הים. אלא כשהוא נפגש אתי ואני אמרתי לו: הכל טוב ויפה מה שאתה אומר, אבל אני מקבל פקודות מיגאל אלון, וכשיגאל יגיד לי מתי הם עוברים ממסגרת זאת למסגרת זאת אז אנחנו עוברים. ואז הוא נפגש עם יגאל ופה יש סיפורים מעניינים מה הוא סיפר לי ב-1985 על הפגישות שלו עם יגאל. בסופו של דבר קיבלתי מיגאל פקודה שאני עוזב את המסגרת של הפלמ"ח, לוקח את הפל"ם ומעביר אותו לשירות הימי, והפל"ם לא יהיה יותר כפוף משום בחינה - לא יקבל תחמושת,

לא יקבל תחתונים ולא יקבל אוכל ולא יקבל פקודות מהפלמ"ח. לא היה קיים מושג פלי"ם לא בדיבור ולא בפורמליות. לא היה דבר כזה. היתה פלוגה י'.

ש. אתה אומר שהמושג פלי"ם הוא מושג שהמציאו אותו, כשאז באקטואליה לא היה ביטוי כזה?

ת. לא. היתה פלוגה ימית. פורמלית זה פלוגה י'. בצורה מדוברת היה הפלוגה הימית. פלי"ם לא היה קיים בכלל עד שבאו היסטוריונים והתחילו ללמד אותנו מה היה.

ש. ראשיתו של פירוק הפלמ"ח ממה שאתה אומר זה בעצם בהעברה בהוראה של יגאל.

ת. יגאל היה גם חייל. הוא גם היה מקבל פקודות. הוא קיבל פקודה משר הביטחון. מפקד הפלמ"ח יגאל אלון קיבל פקודה משר הביטחון להעביר את הסמכות על הפלוגה הימית, פלוגה י', לשירות הימי, ויש גם המכתב הזה המפורסם שבו כתוב: "בזה מוקם השירות הימי" וכו'. זה ממרץ. המאורעות היו כל כך דרמטיים וכל כך רבי-משקל שכשאני אחר כך מתחיל להיזכר, וזה לא קורה לי בפעם הראשונה, אז הזמנים מתחילים להיות ארוכים מאוד, מפני שהרבה דברים נעשו, ופתאום מסתבר שזה היה תוך שבועיים.

ש. כי הזמן מאבד את המשמעות הכרונולוגית שלו ומקבל את העצמה מעצמת האירועים.

ת. בדיוק.

ש. אני הייתי על ה"קדמה" באפריל-מאי 1948, ויום אחד קיבלנו פקודה לרדת מהאנייה והעבירו אותי תוך שבוע ל-18ק-, ואז אמרו לי אין יותר פלי"ם, או פלוגה י'. זה ירד לדרג של חייל בלי חכמות.

ת. הפלמ"ח היה גוף שבו החינוך הפוליטי היה חשוב, אבל היה גוף מאוד ממושמע. לא יכול היה לקרות מה שקרה באצ"ל - כן ניתן את הנשק, לא ניתן את הנשק. היתה מרידות גדולה מאוד בפלמ"ח על כך שבן-גוריון החליט לפרק את המטה המיוחד הזה, מה שנקרא באופן עממי "פרוק הפלמ"ח". הרי לא פירקו את הפלמ"ח, רק פירקו את המפקדה המיוחדת. איך הוא עשה את זה? קודם את האוויר ואחר כך את היס. אולי את האוויר קודם אבל הם היו מעטים מאוד, אולי 30 איש ובים היו 300. קודם את הגופים המקצועיים האלה, ואז נשאר 3 חטיבות.

אם אתה רוצה להשלים את הסיפור הזה שהוא נקרא סיפור חופשי, עדות אישית, להשלים על ידי צירוף תאריכים ולהגדיר כל דבר במועדו זה לא קשה, כי יש מסמכים על כל הדברים האלה. למשל בספר של אניטה שפירא כל הסיפור הזה ישנו בהרחבה, לא הדגש על הסיפור שלי, אלא על הרקע, הוויכוח שבין אחדות העבודה ובין בן-גוריון

בתחילת מלחמת העצמאות ושהתבטאה במינויים ובהדחות, ותוך כדי זה היא מספרת את הסיפור של הפלוגה הימית והקמת חיל הים.

ש בספר של אניטה שפירא הדמות המרכזית שעליה היא כתבה את הספר זה ישראל גלילי. כל האחרים כאילו בצל. אנחנו כאן בעצם מדברים על יגאל אלון כעל הפוליטרוק בה"א הידיעה או הלוחם וכן הלאה.

ת. האמת שזה לא נכון. מה שהיא כותבת זה כן נכון. ישראל גלילי היה המיניסטר ויגאל היה חייל. אמנם היו לו נטיות פוליטיות והיו לו נאמנויות פוליטיות, אבל הוא היה חייל וכל חייו היה חייל. הוא קיבל הוראות ואותן הוא ביצע. את ישראל גלילי ראיתי רק באופק. פה ושם אמרו: הנה ישראל גלילי, אבל לי לא היה מגע אתו. את כל זה מה שעכשיו אני יודע - לא ידעתי. זה שיגאל אלון הוא המפקד שלי הנערוץ והאהוב והחד-משמעי זה היה ברור. יגאל היה המפקד שלי בפלמ"ח מאז שהתגייסתי, כשהייתי עוד טירון. הוא היה מפקד פלוגה. בינתיים הוא נעשה מפקד הפלמ"ח ואני נעשיתי מפקד הפלוגה הימית.

ש. אתם לא רחוקים בגיל.

ת. פחות מ-5 שנים. אף פעם לא חשבתי על צד הגיל, מפני שהוא היה נישא מעלי בהרבה. לא הייתי מעלה על הדעת לערער על משהו. רק אחר כך כשהוא נעשה מדינאי או מנהיג פוליטי, הייתי שומע אותו בצורה מאוד ביקורתית. אבל כשהייתי חייל - בשום אופן. היתה מסגרת הררכית ברורה והדוק מאוד. הפלמ"ח היה לו חינוך צבאי. זה הכל היה בעקבות מה שלמדנו על הרוסים, אנשי פנפילוב, זה היה גוף צבאי, אבל היתה להם הזרקה מתמדת של דעות פוליטיות, של חינוך פוליטי.

ש. נקודת הראות שלי, אחרי שכבר שמעתי גם עדים אחרים וגם חוויתי חוויות אישיות בחיל הים, יש איזה דבר שמנקר, שהוא פרדוכסלי כאילו מבחינת נפתוליה של ההיסטוריה. אתה מדבר על קבוצה צבאית איכותית מאוד בתקופת טרום המדינה, של הפלמ"ח, שבתוכה יש קבוצה איכותית שבאיכותית שהיא הפלוגה הימית, שמעצם הניסיון המבצעי שהיא צוברת, בתקופה שבעצם האחרים כמעט ולא עושים שום דבר, אני מדבר על הובלת המעפילים, כמו שאמרת היא צוברת גם יוקרה ויש הרבה אנשים מצוינים ואיכותיים שהם מבקשים איך להיכנס לתמונה. יתרה מכך, היא גם מזוהה על ידי בן-גוריון ככל הנראה בתור קבוצה מאוד דומיננטית מבחינה איכותית, כי הראיה לזה שהוא נתפס לה בתור החלק הראשון...

ת. אני לא בטוח. גרשון זק - כן.

ש. עכשיו נגיע לגרשון. יסודו של חיל הים, ואין על זה הרבה עוררין, הוא באנשים הטובים ביותר באותה תקופה בארגונים הצבאיים של צה"ל.

ת. יש לזה הרבה עוררין.

- ש. אתה מספר לי, ואני רואה גם מאפוא אתה שואב את הגישה הזאת שלך, הרי אתה בעצמך אומר שהפלמ"ח, ואמרת שזה מיטב הנוער, ואלה המיטב שבמיטב.
- ת. בלי שום ספק. dedicated – נחושים לביצוע משימותיהם.
- ש. אנחנו מדברים על המיטב שבמיטב, שמיטב הנוער של הפלמ"ח עצמו התקבצו בה והם מקימים את חיל הים וחיל הים נהפך לרגל הצולעת של צה"ל.
- ש. מכיוון שלא היה לו תפקיד.
- ש. זאת שאלה מאוד משמעותית – למה לוקחים קבוצה כזאת מצוינת של אנשים ונותנים לה להתנוון ואין תפקיד. יש המון דברים שאני יכול להעלות בדעתי ולהגיד לך גם עכשיו...
- ת. מרמרי, אני אנסה לענות לך מה שנדמה לי. זה אתה יודע יותר טוב ממני מפני שאתה היית מפקד חיל הים וישבת בישיבות מטכ"ל בתקופות שאני מכיר. הייתי כמה פעמים מ"מ של שמוליק כשהוא היה בחו"ל והיכרתי את האנשים. היכרתי היטב את המטכ"ל של התקופה שלי. מתקופת הפלמ"ח היכרתי אותם. המטכ"ל היה מטכ"ל יבשתי. מלחמת העצמאות, מלחמת סיני ואפילו כל תפישת הביטחון של המטכ"ל, לא של שר הביטחון, היתה: אם אנחנו נצליח להטביע את כל הצי המצרי – לא תהיה הכרעה במלחמה. אם הם יצליחו להטביע את כל הצי הישראלי – לא תהיה הכרעה במלחמה. בשביל 3 המלחמות האלה מ-1947 ועד ששת הימים הבעיה היתה הכרעה במלחמה. הבעיה היתה קיומית שבקיומית, מפני שבן-גוריון היה מטיף. היו כמה דברים שאני זוכר מדברי בן-גוריון כדברי אלוהים חיים. הוא היה נפגש עם קציני צה"ל מדי פעם והיה נואם מסר של שר הביטחון ישירות. דיין אחר כך ניסה להעתיק אותו כשהתמנה לרמטכ"ל. המסר היה: לצה"ל יש משימה שאין ולה היה לשום צבא שבעולם. הנה הגרמנים הפסידו במלחמה, הצרפתים הפסידו במלחמה, הרוסים הפסידו, הפולנים הפסידו, האיטלקים. הכל נשאר אותו דבר. זה היה אחרי מלחמת העצמאות וכולם אמרו שזה סיבוב ראשון ויבוא סיבוב שני, ובן-גוריון אמר שיבוא סיבוב שני ושלישי ורביעי וחמישי ובלי סוף סיבובים יבואו במלחמות, וזה לא ייגמר. זה ייגמר רק בתנאי אחד – שצה"ל יפסיד. זה יהיה הסיבוב האחרון. זה נכנס לנו למחזור הדם במיוחד לחיל היבשה ולחיל האוויר, שכל אחד מהם נלחם על תקציבים. חיל הים לא חשוב. גם אתה הרגשת את זה בזמנך?
- מרמרי: הרגשתי את זה מהרגע שהייתי כבר אלוף-משנה עד הרגע שמלחמת ששת הימים נגמרה. אז התחיל השינוי.